

Risbo

Research-Training-Consultancy

Postadres	Postbus 1738 3000 DR Rotterdam
Bezoekadres	T-gebouw, T11-19 Burg. Oudlaan 50 3062 PA Rotterdam
Telefoon	(010)4082124
Fax	(010)4081141

Ouderbetrokkenheid in Rotterdam

Datum: 22 maart 2013

Auteurs:

Dr. D. de Kool

Prof.dr. S. Severiens

Inleiding

Ouderbetrokkenheid staat hoog op de nationale politieke agenda¹ en op de agenda van de gemeente Rotterdam. Rotterdam heeft het laagste gemiddelde opleidingsniveau van de vier grote steden in Nederland. Het verhogen van onderwijsresultaten is een belangrijke ambitie in het programma Beter Presteren. Dit programma is een gemeenschappelijk programma van schoolbesturen en de gemeente Rotterdam en richt zich op het maximaal benutten van talent.

Het project Ouderbetrokkenheid is daar een onderdeel van. Bij het project Ouderbetrokkenheid staan drie actielijnen centraal, namelijk (1) werken aan educatief partnerschap, (2) het stimuleren van effectief onderwijsondersteunend gedrag van ouders en (3) het verhogen van ouderbetrokkenheid bij overgangsmomenten (keuze- en schakelmomenten). De gedachte hierachter is dat door keuzes bewust en goed doordacht te maken, de kans op schooluitval verkleind wordt.

Vraagstelling notitie en werkwijze

Eind 2012 heeft de gemeente Rotterdam aan Risbo gevraagd om de volgende vraag te beantwoorden: *wat is de rode draad uit vijf reeds bestaande 'Rotterdamse' deelstudies op het gebied van ouderbetrokkenheid?*

Daarbij is gevraagd om vijf bestaande 'Rotterdamse' deelstudies te analyseren en gesprekken te voeren met de betrokken onderzoekers en experts met als doel om de rode draad daarvan te verwoorden in een beknopt document. Dit document moet bruikbaar zijn voor de wethouder om het debat met de gemeenteraad aan te gaan en bruikbaar zijn voor de scholen om concreet hun subsidieaanvraag op dit gebied op te richten. De vijf bestaande deelonderzoeken zijn:

- Frederik Smit e.a. (2012) *Ouderkracht als partner van leerkracht*, ITS, Radboud Universiteit Nijmegen;
- Hogeschool Rotterdam (2012) *Onderzoek Ouderbetrokkenheid in scholen*, Kenniscentrum Talentontwikkeling.
- Gemeente Rotterdam (2012) *Ouderbetrokkenheid: door scholen gekozen instrumenten*, Jeugd, Onderwijs en Samenleving: Rotterdam.
- Mariëtte Lusse (2011) *Thema ouderbetrokkenheid: literatuurverkenning children's zone*, Hogeschool Rotterdam.
- CPS (2012) *Nulmetingen Ouderbetrokkenheid* (op enkele Rotterdamse scholen), Amersfoort.

In aanvulling daarop zijn vijf interviews afgenomen. De gesprekspartners waren Annette Diender (gemeente Rotterdam), Marjolein van der Tweel (gemeente Rotterdam), Peter de Vries (CPS), Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam) en Frederik Smit (ITS).

---

¹ Zie brief aan de Tweede Kamer van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over voortgang partnerschap tussen school en ouders (ouderbetrokkenheid), 3 april 2012.

Ouderbetrokkenheid is een containerbegrip

Ouderbetrokkenheid is een diffuus begrip, waar verschillende labels aan kunnen worden geplakt.² Wij zullen in deze notitie volstaan met de constatering dat de betrokkenheid van ouders bij het leerproces van hun kind(eren) zich op verschillende manieren kan uiten. In dat kader kunnen globaal drie verschillende clusters worden onderscheiden:

- Onderwijsondersteunend gedrag thuis. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan ouders die hun kinderen helpen bij huiswerkopdrachten. Uit bestaand (literatuur)onderzoek komt het beeld naar voren dat de betrokkenheid van ouders *thuis* bepalender is voor het schoolsucces van hun kind, dan de participatie van ouders *op school* (Lusse, 2011).
- Informeel betrokkenheid: praktische ondersteuning op school. Daarbij kan gedacht worden aan het verrichten van hand- en spandiensten op school, bijvoorbeeld hulpouders, voorleesmoeders en begeleiding bij schoolreisjes.
- Formeel betrokkenheid: geïnstitutionaliseerde participatie. Hierbij kan gedacht worden aan formele inspraak en zeggenschap in de Medezeggenschapsraad of Ouderraad.

Ouderbetrokkenheid is geen doel op zich, maar een middel om de ontwikkeling en leerproces van leerlingen te optimaliseren, de onderwijsresultaten te verbeteren en leerlingen succesvol te laten zijn.³ Dat is een gedeeld belang van ouders en scholen.

Educatief partnerschap

Naast de term ouderbetrokkenheid is ook de term educatief partnerschap⁴ in omloop. Educatief partnerschap impliceert een wederzijdse betrokkenheid van ouders en school teneinde optimale omstandigheden te creëren voor de ontwikkeling en het leren van kinderen, thuis en op school. Daartoe gaan ze met elkaar in gesprek en werken ze zoveel mogelijk samen.⁵ Om educatief partnerschap te laten slagen dient rekening te worden gehouden met de volgende randvoorwaarden:

- Constructieve, positieve en open dialoog naar elkaar toe (Lusse, 2011), ofwel zorgvuldige communicatie (ITS, 2012). De bestudeerde rapporten roepen het beeld op dat de communicatie door scholen vaak het karakter heeft van 'zenden' in plaats van wederzijdse kennisdeling (CPS, 2012).
- Een open en ontvankelijke houding naar elkaar toe, elkaar serieus nemen en wederzijds respect tonen. Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt dat weinig ouders rekening houden met ideeën van leraren over opvoeding. Andersom geldt ook dat weinig leraren houden rekening met ideeën van ouders over onderwijs (ITS, 2012,

---

² Onderwijsondersteunend gedrag van ouders, educatief partnerschap, medezeggenschap, ouderparticipatie, het verrichten van hand en spandiensten op school, etc.

³ Datzelfde geldt voor het partnerschap tussen ouders en scholen. Zie: ITS (2012), p. 24.

⁴ Deze term roept bij de respondenten verschillende associaties op.

⁵ Definitie van Cees de Wit.

p.4). Daarnaast zijn er indicaties dat de wederzijdse beeldvorming ook niet altijd positief is.

- Gelijkwaardige relatie en -samenwerking (CPS, 2012). Ouders en leraren hebben hun eigen expertise en kennis vanuit hun verschillende rollen. Deze kennis is gelijkwaardig, maar wel verschillend.
- Gezamenlijke verantwoordelijkheid (CPS, 2012). Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid kan zijn gebaseerd op het inzicht dat de ontwikkeling van een kind een gedeelde verantwoordelijkheid van ouders en scholen is. Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid impliceert dat de samenwerking tussen ouders en scholen niet vrijblijvend is en dat daarnaast sprake is van wederzijdse betrokkenheid (ITS, 2012).
- Duidelijkheid creëren over ieders rechten en plichten⁶, bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding thuis.

Focus binnen de gemeente Rotterdam

Binnen de gemeente Rotterdam is het accent gelegd op onderwijsondersteunend gedrag. Daaronder vallen de volgende activiteiten:

- Thuis met het kind praten over school (en schoolkeuzes);
- Hoge en realistische verwachtingen hebben over het schoolsucces en de schoolloopbaan van het kind;
- Aandacht hebben voor het ontwikkelen van de interesses van het kind;
- Leermogelijkheden thuis vergroten;
- Een bemoedigende houding naar en een goede relatie met het kind hebben;
- Communiceren en samenwerken met school over de schoolloopbaan van hun kind.⁷

De aanname achter deze focus is dat de belangrijkste bijdrage aan schoolsucces door de ouders *thuis* geleverd wordt (Zie literatuurstudie Lusse, 2011). Een nuancering die hierbij dient te worden gemaakt is dat dit afhankelijk is van concrete activiteiten die ouders ontplooiën.⁸ We zullen hier volstaan met de constatering dat onderwijsondersteunend gedrag van ouders thuis behoort tot de relevante kritische succesfactoren voor hogere onderwijsresultaten (ITS, 2012, p.2).

Succesfactoren voor het vergroten van de betrokkenheid van ouders thuis

Op basis van de inzichten uit een lopend promotieonderzoek kunnen zes succesfactoren worden benoemd die van invloed zijn op het vergroten van de betrokkenheid van ouders thuis:

---

⁶ Voor de belangrijkste rechten en plichten van ouders richting scholen, zie ITS (2012), pp. 19-20.

⁷ Deze activiteiten zijn verwoord in de (concept)handreiking Oudercontact in het Rotterdamse Voortgezet Onderwijs, die is ontwikkeld door Lusse (2011).

⁸ De studie van ITS (2012) geeft aanwijzingen dat vooral een autoritatieve opvoedstijl van ouders en het bekrachtigen van goed gedrag, bemoediging, voorbeeldgedrag en instructie bijdraagt aan schoolsucces (p. 12).

- (1) Ouders weten wat er van hen verwacht wordt en hebben het gevoel dit ook te kunnen;
- (2) Ouders hebben het idee dat hun puber de bemoeienis op prijs stelt;
- (3) Ouders voelen zich welkom op school;
- (4) Ouders kennen en vertrouwen de mentor van hun kind;
- (5) Ouders ervaren de relatie met school als wederkerig;
- (6) Ouders zijn trots op hun kind en zien perspectief voor de schoolloopbaan van hun kind (Lusse, 2011).

Ouderbetrokkenheid in Rotterdam

Op basis van de bestudeerde onderzoeken⁹ en de gevoerde gesprekken¹⁰ kunnen de volgende observaties worden gedaan over ouderbetrokkenheid en de relaties tussen ouders en Rotterdamse scholen:

- Rotterdamse scholen nemen ouderbetrokkenheid doorgaans serieus.¹¹ Het thema 'leeft' en staat volgens de respondenten goed op het 'netvlies' van scholen.
- Doorgaans zijn de meeste ouders, ongeacht hun achtergrond, zeer betrokken bij de schoolloopbaan van hun kind.
- Rotterdamse scholen voeren vaker persoonlijke kennismakingsgesprekken met ouders dan elders. Deze persoonlijke kennismakingsgesprekken (of startgesprekken) kunnen worden gezien als een belangrijke kritische succesfactor. Daarnaast zijn de persoonlijke intakegesprekken belangrijk.
- Leraren in het basisonderwijs gaan in Rotterdam vaker op huisbezoek dan in de rest van Nederland. Over de wenselijkheid van huisbezoeken bestaan verschillende beelden. Een voordeel van huisbezoeken is dat ouders in een vertrouwde omgeving openhartiger kunnen zijn over hun kind.¹² Daar staat tegenover dat huisbezoeken relatief veel tijd kosten. Daarnaast kunnen huisbezoeken op weerstand van docenten stuiten, bijvoorbeeld omdat ze niet in de privésfeer van ouders en leerlingen willen treden. Ten slotte kunnen ouders huisbezoeken ervaren als controle over de opvoeding.
- Rotterdamse scholen hebben geïnvesteerd in contacten met ouders.¹³ Mogelijk zijn Rotterdamse ouders daarom positiever over de contacten met school dan ouders in

---

⁹ De bestudeerde onderzoeken zijn uitgevoerd door CPS (2012), Hogeschool Rotterdam (2012) en ITS (2012).

¹⁰ De gesprekspartners waren Annette Diender (gemeente Rotterdam), Marjolein van der Tweel (gemeente Rotterdam), Peter de Vries (CPS), Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam) en Frederik Smit (ITS).

¹¹ Van der Tweel (2012) *Ouderbetrokkenheid: door scholen gekozen instrumenten*, Gemeente Rotterdam: JOS, p. 19.

¹² Van der Tweel (2012) *Ouderbetrokkenheid: door scholen gekozen instrumenten*, Gemeente Rotterdam: JOS, p. 8.

¹³ Uit onderzoek van ITS blijkt dat ongeveer de helft van de basisscholen en de scholen van het voortgezet onderwijs in Rotterdam naar aanleiding van Beter Presteren daadwerkelijk aan de slag is gegaan om de oudercontacten te verbeteren (ITS, 2012, p. 3).

de rest van het land.¹⁴ Desondanks is de communicatie van scholen met ouders op concrete onderdelen voor verbetering vatbaar (zie aanbevelingen communicatie).

- Ouders in het basisonderwijs bezoeken vaker scholen, terwijl de bezoeken van ouders in het voortgezet onderwijs en het (V)MBO afnemen. De afstand tussen ouders en scholen is doorgaans groter bij het voortgezet onderwijs en het (V)MBO dan bij het basisonderwijs. Deze observatie geldt overigens ook voor scholen buiten Rotterdam.

Behoeften van (Rotterdamse) ouders

De bestudeerde onderzoeken geven een indicatie van de behoeften van ouders met betrekking tot de interactie met scholen. Een belangrijke nuancerende opmerking hierbij is dat de behoeften van ouders in de praktijk kunnen variëren, omdat 'de' ouder niet bestaat. Ouders hebben namelijk verschillende achtergronden en rollen¹⁵ en dat kan zich vertalen in uiteenlopende behoeften. In Rotterdam is de populatie zeer divers. In Rotterdam, met name op Zuid, is bijvoorbeeld sprake van een categorie ouders die problemen heeft met de Nederlandse taal. Als gevolg van deze taalbarrière zijn ze minder goed te benaderen door scholen. Daarnaast kan een taalbarrière bij deze ouders een drempel zijn om bijeenkomsten op school te bezoeken. Ook zijn er gezinnen waarbij beide ouders werken en die als gevolg daarvan minder tijd hebben om bijvoorbeeld bijeenkomsten op school op doordeweekse avonden te bezoeken.¹⁶ Een andere categorie betreft de eenoudergezinnen, die geconfronteerd worden met uiteenlopende problemen. Los van dergelijke situaties kan ook de hoogte van de opleiding van ouders van invloed zijn op hun behoeften en verwachtingen¹⁷. Ouders met hogere opleiding zijn bijvoorbeeld doorgaans kritischer naar de school, maar voor hen is de drempel wel lager om naar een school toe te stappen. Tegen die achtergrond kan worden gepleit voor ouderdifferentiatie en daarop toegesneden maatwerk (zie aanbevelingen scholen).

Aandachtspunten

Op basis van de inzichten die zijn vergaard op basis van de rapporten en gesprekken met de respondenten kunnen verschillende concrete beleidsaanbevelingen worden geformuleerd. Deze aanbevelingen zijn respectievelijk gericht op ouders, leraren en scholen.

---

¹⁴ ITS, 2012, p. 63.

¹⁵ Deze rollen zijn bijvoorbeeld opvoeder, communicator, leraar, ondersteuner, lerende, adviseur, beschermer, samenwerken. Zie ITS (2012), p. 23.

¹⁶ Er zijn scholen die de afwezigheid van deze ouders ten onrechte in verband brengen met niet betrokken ouders.

¹⁷ De meeste ouders hebben zeer hoge verwachtingen van hun kind. Bij dergelijke ambities is het belangrijk om rekening te houden met de reële capaciteiten en interesses van het kind. Dit betekent dat ouders ook reële verwachtingen moeten hebben ten aanzien van de schoolloopbaan van hun kind.

Aanbevelingen op het domein van ouders

Eigen verantwoordelijkheid nemen

Ouderschap brengt grote verantwoordelijkheden met zich mee. Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt dat ouders de verantwoordelijkheid soms eenzijdig neerleggen bij de school of hun eigen verantwoordelijkheden nog onvoldoende in beeld hebben. Dat geldt voor verschillende typen ouders: ouders met taalproblemen¹⁸, werkende ouders (tweeverdieners) en ouders met problemen thuis (bijvoorbeeld eenoudergezinnen).

Vaker met kinderen naar bibliotheek gaan

Ouders op Rotterdamse scholen gaan minder vaak met hun kind naar de bibliotheek dan ouders in de rest van het land.¹⁹ Dit zou gestimuleerd kunnen worden in het belang van het kind (en ouders die Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn), bijvoorbeeld door huiswerkopdrachten te koppelen aan educatief materiaal in bibliotheken.

Creëren van rustige huiswerkplek

Het is van groot belang dat kinderen thuis een rustige werkplek hebben om hun huiswerk te maken. Als goede huiswerkplek thuis niet mogelijk is, dan moet worden gezocht naar andere opties, bijvoorbeeld een huiswerkplek op school, in de bibliotheek of het buurthuis.

Aanbevelingen op het domein van leraren

Open dialoog

Uit de bestudeerde rapporten komt het beeld naar voren dat leraren de neiging hebben om informatie te zenden naar ouders in plaats van een open dialoog te voeren, bijvoorbeeld bij rapportbesprekingen.

Maatwerkcommunicatie

Uit de gesprekken komt het beeld naar voren dat docenten op Rotterdamse scholen doorgaans ervaring hebben met diversiteit onder ouders en leerlingen. Deze diversiteit omvat echter niet alleen de achtergrond van ouders, maar ook het gebruik van verschillende communicatiekanalen. Het is belangrijk dat leraren hun communicatiekanalen afstemmen op de kanalen die ouders gebruiken (maatwerk). Uit de bestudeerde rapporten blijkt dat er docenten zijn die geen mailadres verstrekken of mails niet (voortvarend) beantwoorden. Ook uit de gesprekken met de experts werd geconstateerd dat docenten soms achterlopen met het inzetten van moderne communicatiekanalen. Om leerlingen

---

¹⁸ Het niet of onvoldoende spreken van de Nederlandse taal kan een drempel zijn bij de contacten tussen ouders en scholen. Ouders hebben een belangrijke eigen verantwoordelijkheid om hun taalproblemen op te lossen. Het is belangrijk dat ouders gestimuleerd worden om een taalcursus te volgen.

¹⁹ ITS, 2012, p. 58.

goed voor te bereiden op hun plek in de gedigitaliseerde samenleving is het van groot belang dat docenten op dat vlak niet achterblijven.

Ouderbetrokkenheid benaderen als onderdeel van kerntaak

Er zijn scholen die oudercontactpersonen inzetten bij het faciliteren van (laagdrempelige) contacten tussen ouders en scholen. Een risico daarvan is dat docenten ouderbetrokkenheid gaan zien als een geïsoleerde taak in het takenpakket van een vertegenwoordiger van school. Ouderbetrokkenheid moet echter worden benaderd als onderdeel van de kerntaak van docenten en dus niet als 'bijzaak'.

Aanbevelingen op het domein van scholen

Er lijkt consensus te bestaan over het feit dat het initiatief voor ouderbetrokkenheid bij scholen moet liggen. Vandaar dat de meeste aanbevelingen betrekking hebben op het niveau van de scholen.

Uitdragen van een visie op ouderbetrokkenheid

Het ontwikkelen van een authentieke²⁰ en breed gedragen visie (en strategie) ten aanzien van ouderbetrokkenheid is onmisbaar, omdat deze visie kan fungeren als stip aan de horizon en aldus aangeeft waar een school concreet naar toe wil. Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt dat een dergelijke visie vaak ontbreekt of onvoldoende uitgedragen wordt binnen de school (CPS, 2012). Tegen die achtergrond kan worden gepleit voor het ontplooien van concrete activiteiten die zijn gericht op bewustwording van alle teamleden en het creëren van breed draagvlak. Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt dat de noodzaak van ouderbetrokkenheid nog niet tussen de oren van alle scholen en teamleden zit.²¹ Vooral in het VO en MBO is nog veel te winnen op het punt van ouderbetrokkenheid. Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt namelijk dat de afstand tussen ouders en scholen in het voortgezet onderwijs groter is dan de afstand in het basisonderwijs. Één respondent heeft aangegeven dat de visie gerelateerd zou kunnen worden aan de (formele) inspraak en medezeggenschap van ouders (Wet medezeggenschap). De (gepercipieerde) invloed van ouders kan namelijk van invloed zijn op de betrokkenheid van ouders bij het reilen en zeilen van de school.²²

Communicatiestrategie: maatwerk

Ouders zijn over het algemeen redelijk tevreden over de communicatie met scholen. Belangrijke informatiebronnen voor ouders zijn rapporten, rapportbesprekingen, (persoonlijke) brieven van school, kijkje in de klas. De website van de school speelt een

---

²⁰ Een respondent observeerde de neiging van scholen om subsidieaanvragen van elkaar over te schrijven.

²¹ Uit onderzoek van ITS (2012) blijkt bijvoorbeeld dat ongeveer de helft van de Rotterdamse scholen naar aanleiding van Beter Presteren daadwerkelijk aan de slag is gegaan om oudercontacten te verbeteren.

²² Bekkers, Straten en De Kool (2012) *Ouderbetrokkenheid bij schoolbeleid*, Erasmus Universiteit Rotterdam.

minder belangrijke rol. Aandachtspunten zijn de bereikbaarheid van scholen (telefonisch, mail) en het feit dat scholen de neiging kunnen hebben om informatie te zenden in plaats van een dialoog met ouders aan te gaan.²³ Het is belangrijk dat scholen verschillende contactkanalen aanbieden om ouders te woord te staan ('multi-channeling'). Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt namelijk dat ouders belang hechten aan verschillende contactmogelijkheden en dat scholen de mogelijkheden van internet²⁴, SMS en sociale media als extra communicatiekanaal nog onvoldoende benutten. Gebruik van internet vereist wel interne afspraken over digitale bereikbaarheid van docenten, bijvoorbeeld het beantwoorden van mails binnen twee dagen. Naast de communicatiekanalen zijn ook de timing van en inhoud van communicatie van belang. Wat betreft de timing is reeds gewezen op het nut van persoonlijke contactmomenten (bijvoorbeeld de kennismakingsgesprekken met ouders en leerlingen aan het begin van de schoolloopbaan). Een voordeel van vroegtijdig contact is dat men elkaar reeds kent voordat eventuele problemen met leerlingen optreden. Wat betreft de inhoud is de aard van de boodschap belangrijk, namelijk ook aandacht besteden aan positieve feedback en complimenten. Aangezien communicatie een kwestie van maatwerk is, kan het wenselijke palet van contactmogelijkheden per school verschillend zijn. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan (digitale) spreekuren, huisbezoeken (na afweging van voor- en nadelen daarvan), contactmogelijkheden op zaterdag (om werkende ouders te bedienen), het beredeneerd inzetten van sociale media, de voorlichting aan ouders met taalproblemen ondersteunen met beeldmateriaal, ect.

Investeren in verdere professionalisering van docenten

Scholen zouden er goed aan doen om te investeren in verdere professionalisering van docenten, bijvoorbeeld het aanbieden van trainingen en cursussen op het gebied van digitale, communicatieve en interculturele vaardigheden, zodat ouders met verschillende achtergronden offline en online effectief te woord gestaan kunnen worden.

Ouderdifferentiatie

De populatie van ouders is zeer divers in Rotterdam. Om die reden is het belangrijk om ouders niet over één kam te scheren. Daarom kan worden gepleit voor het bieden van maatwerk richting ouders op basis van verschillende ouderprofielen, bijvoorbeeld ouders met taalproblemen (die bijvoorbeeld bediend kunnen worden met meer beeldmateriaal), werkende ouders (zij kunnen bijvoorbeeld bediend worden met bijeenkomsten op zaterdag), etc. Er moet ook rekening worden gehouden met diversiteit binnen en tussen scholen.

---

²³ Desondanks hebben ouders op verschillende Rotterdamse basisscholen behoefte aan meer informatie vanuit de school. Deze informatie betreft de voortgang op school en de behandelde lesstof (Hogeschool Rotterdam, 2012).

²⁴ Bijvoorbeeld de website van scholen gebruiken om ouders (ook) inzicht te geven in roosters, huiswerk, resultaten van leerlingen en verzuim.

Afspraken

Uit de bestudeerde rapporten en de gevoerde gesprekken komt het beeld naar voren dat het voor de betrokken partijen vaak niet helemaal duidelijk is wat ze van elkaar kunnen verwachten en waar ze elkaar op kunnen aanspreken. Er zijn scholen die de keuze maken om afspraken tussen mentoren, ouders en leerlingen te formaliseren in de vorm van contacten, schoolovereenkomsten, convenanten, intentieverklaringen of beloftes. Andere scholen maken daarentegen een bewuste keuze om mondeling commitment aan te gaan en wederzijdse verwachtingen en wensen niet te formaliseren. Het bespreken en al dan niet vastleggen van wederzijdse verwachtingen en ieders rechten en plichten verdient aanbeveling, bijvoorbeeld tijdens het intakegesprek.

Stimuleren of faciliteren van oudercommunities

In het ITS-rapport (2012) wordt in dat kader gepleit om meer aandacht te besteden aan ouder-ouderverbanden. In dat kader kan worden gedacht aan het stimuleren of faciliteren van 'oudercommunities' waarbij ouders elkaar offline en online kunnen helpen. Deze oudergemeenschappen kunnen scholen ontlasten.

Benadering van 'onbereikbare' ouders

Uit de bestudeerde onderzoeken blijkt dat bepaalde ouders moeilijk te bereiken zijn door scholen. Medewerkers vinden het lastig om energie op te brengen om te investeren in deze 'onbereikbare' ouders. Ten aanzien van deze ouders lijkt sprake te zijn van een zekere 'ouderbetrokkenheidsmoeheid'. Het benaderen van moeilijk bereikbare ouders vereist een innovatieve aanpak. Daarbij is het raadzaam dat scholen gezamenlijk optrekken en van elkaars ervaringen leren, zodat ze niet allemaal zelf het wiel hoeven uit te vinden. Mogelijke oplossingen waaraan kan worden gedacht zijn het activeren van de omgeving van deze ouders (familieleden, imam, buurthuizen, etc.). Daarnaast zouden externe partijen een rol kunnen spelen bij het activeren van moeilijk bereikbare ouders, bijvoorbeeld partijen met expertise op het domein van sociale marketing.²⁵ Ook oud-leerlingen zouden wellicht een brug naar moeilijk bereikbare ouders kunnen slaan.

Rolmodellen

Bij het maken van bewuste en goed doordachte keuzes bij overgangsmomenten is een goede beeldvorming (bijvoorbeeld met betrekking tot carrièreperspectieven) van groot belang. Door de inzet van externen, bijvoorbeeld oud-leerlingen als rolmodel, kan bestaande beeldvorming van ouders en leerlingen rondom bepaalde opleidingen en beroepen worden weggenomen.²⁶

---

²⁵ Sociale marketing is het toepassen van innovatieve (marketing) technieken en concepten om gedragsveranderingen bij doelgroepen te realiseren. Hierbij kunnen sociale media een belangrijke rol spelen.

²⁶ Van der Tweel (2012) *Ouderbetrokkenheid: door scholen gekozen instrumenten*, Gemeente Rotterdam: JOS, p. 20.

Metten en monitoren van effecten van concrete interventies

Effectonderzoeken naar concrete interventies zijn schaars, bijvoorbeeld de rol en invloed van ouderconsulenten. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat effecten van schoolinterventies doorgaans lastig te meten zijn, omdat andere ontwikkelingen ook van invloed kunnen zijn op prestaties van leerlingen (bijvoorbeeld leertijdverlenging, vakantiescholen, etc.). Desondanks is het meten van effecten niet onuitvoerbaar, omdat er immers veel scholen zijn die met elkaar vergeleken worden, bijvoorbeeld scholen die een bepaalde interventie wel en scholen die een bepaalde interventie niet hebben gepleegd. Een ander aandachtspunt betreft de representativiteit. Uit de bestudeerde rapporten blijkt bijvoorbeeld dat de respondenten niet altijd een goede afspiegeling vormen van de ouderpopulatie, bijvoorbeeld omdat de respondenten overwegend vrouw zijn, hoger opgeleid zijn dan gemiddeld of het aantal bestudeerde 'cases' erg gering is. Uit een schriftelijke enquête onder directies en ouders in Rotterdam (ITS, 2012) blijkt dat er geen eenduidig beeld bestaat over de effecten van het gevoerde Rotterdamse beleid. Rond een derde (32 procent) van de Rotterdamse schoolleiders in het basisonderwijs en 15 procent van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs stelt dat het project Ouderbetrokkenheid reeds heeft geleid tot aantoonbaar hogere onderwijsresultaten van kinderen. Meer dan de helft (57 procent) van de schoolleiders in het basisonderwijs en 75 procent van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs geeft aan (nog) geen mening te hebben over het beleid. Ruim een tiende (13 procent) van de schoolleiders in het basisonderwijs en 10 procent van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs geloof niet in de effectiviteit van het programma (ITS, 2012, p. 5). Het meten van effecten en het monitoren van het verbeterproces zijn nadrukkelijk geen doelen op zich, maar idealiter een onderdeel van een veranderingsgerichte en resultaatgerichte cultuur op scholen. Dit is een gedeeld belang van ouders, leerlingen en scholen.

Aanbevelingen uit de bestudeerde onderzoeksrapporten waar kritische kanttekeningen bij kunnen worden geplaatst

Regiegroep als extra gremium?

CPS (2012) bepleit het instellen van een zogenaamde regiegroep op scholen, waarin zowel de directie, als de ouders en de leerkrachten vertegenwoordigd zijn. In deze regiegroep kunnen aspecten die de school wil gaan verbeteren in gang gezet worden. Een nadeel van de regie is dat een (extra) overleggremium in het leven wordt geroepen, terwijl er reeds gremia zijn waarin bovengenoemde zaken gezamenlijk opgepakt kunnen worden. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de (gemeenschappelijke) medezeggenschapsraad, waar verbeteringsinitiatieven van scholen op het gebied van ouderbetrokkenheid geagendeerd en besproken kunnen worden.

Huisbezoeken als keurslijf?

In het rapport 'Ouderbetrokkenheid: door scholen gekozen instrumenten' staat de expliciete aanbeveling om het aantal scholen dat aan huisbezoeken doet, met name in Zuid

en in de Children's Zone verder te verhogen.²⁷ Het ITS (2012) is iets terughoudender en wijst erop dat scholen de contactmogelijkheden kunnen vergroten door *eventueel* op huisbezoek te gaan. De redenering is dat de keuze voor een huisbezoek mede wordt bepaald door het beleid van de school en daarom geen standaardaanbeveling is. De respondent van CPS heeft aangegeven dat 'verplichte' huisbezoeken niet wenselijk zijn, omdat wat goed is voor de ene leerling, dat niet hoeft te zijn voor de andere leerling. Verder kosten huisbezoeken relatief veel tijd en kunnen huisbezoeken op weerstand van docenten stuiten, bijvoorbeeld omdat ze niet in de privésfeer ('achter de voordeur') van ouders en leerlingen willen treden. Ten slotte kunnen ouders huisbezoeken ervaren als controle over de opvoeding (Lusse, 2011). Ondanks de (vermeende) baten, kleven er ook organisatorische of principiële bezwaren aan huisbezoeken.

Medewerkers ouderbetrokkenheid die een kerntaak van docenten overnemen?

Op Rotterdamse scholen worden medewerkers ouderbetrokkenheid ingezet om ouders te 'verbinden' met de school.²⁸ Hun activiteiten zijn afhankelijk van het gevoerde schoolbeleid. Er zijn bijvoorbeeld scholen die deze medewerkers inzetten om de drempel tussen scholen en moeilijk bereikbare ouders te verlagen, om leerkrachten te ondersteunen en om trainingen te verzorgen. Een risico van het inzetten van medewerkers ouderbetrokkenheid is dat docenten ouderbetrokkenheid niet als onderdeel van hun eigen kerntaak zien, maar als verantwoordelijkheid van deze medewerkers.

Samenvatting: hoe staat Rotterdam ervoor?

Doorgaans zijn de meeste ouders, ongeacht hun achtergrond, in Rotterdam zeer betrokken bij de schoolloopbaan van hun kind. Rotterdamse scholen nemen het thema ouderbetrokkenheid doorgaans serieus en hebben geïnvesteerd in contacten met ouders. Mogelijk zijn Rotterdamse ouders daarom positiever over de contacten met school dan ouders in de rest van het land. Rotterdamse scholen voeren vaker persoonlijke kennismakingsgesprekken (of startgesprekken) met ouders dan elders. Daarnaast gaan leraren in het basisonderwijs in Rotterdam vaker op huisbezoek dan in de rest van Nederland. In Rotterdam is sprake van een goede balans tussen visie en doen. De afstand tussen ouders en scholen is doorgaans groter bij het voortgezet onderwijs en het (V)MBO dan bij het basisonderwijs. Deze observatie geldt overigens ook voor scholen buiten Rotterdam.

Belangrijkste concrete beleidsaanbevelingen

- (1) Visiedocumenten zijn soms 'dode letters'. Stimuleer scholen (bij hun subsidieplannen) om niet een visie (over) te schrijven, maar om een authentieke visie actief en breed uit te dragen ('geen woorden maar daden').

---

²⁷ Van der Tweel (2012) *Ouderbetrokkenheid: door scholen gekozen instrumenten*, Gemeente Rotterdam: JOS, p. 20.

- (2) De afstand tussen ouders en scholen is doorgaans groter bij het voortgezet onderwijs en het (V)MBO dan bij het basisonderwijs (dat geldt ook buiten Rotterdam). Om die reden zou het onderwerp ouderbetrokkenheid prominenter op de agenda van scholen in het VO en (V)MBO gezet moeten worden.
- (3) In Rotterdam is de ouderpopulatie zeer divers en dat resulteert in verschillende verwachtingen van ouders en daaraan gerelateerde uitdagingen voor scholen (ouders met taalproblemen, moeilijk bereikbare ouders, tweeverdieners, eenoudergezinnen, ect.). Om die reden kan worden gepleit voor ouderdifferentiatie en daarop toegesneden maatwerk (bij communicatie met, 'ontmoeten' van en het maken van afspraken met ouders).
- (4) Voor ouders en scholen is het vaak niet helemaal duidelijk is wat ze van elkaar kunnen verwachten en waar ze elkaar op kunnen aanspreken. Het bespreken, expliciteren en/of vastleggen van wederzijdse verwachtingen en ieders rechten en plichten ('managen van verwachtingen') is wenselijk, bijvoorbeeld tijdens het intakegesprek.
- (5) Ouders kunnen elkaar behulpzaam zijn. Tegen die achtergrond kan worden gepleit om ouder-ouderverbanden te stimuleren en/of te faciliteren, bijvoorbeeld in de vorm van een pilot om te kijken of offline oudergemeenschappen en/of online oudercommunities meerwaarde bieden.
- (6) Het structureel meten en monitoren van de effecten van interventies op het gebied van ouderbetrokkenheid op de prestaties van leerlingen is niet eenvoudig, maar wel wenselijk.